

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 46 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Om verdere prijsstijgingen voor te zijn, doen consumenten hun aankopen eerder.

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Exporterende bedrijven kunnen dankzij de daling van de wisselkoers hun afzet zien stijgen en meer winst maken.

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

Door kapitaalvlucht ontstaat meer schaarste op de vermogensmarkt, met rentestijging als gevolg. Dit kan leiden tot afname van de investeringen, waardoor de groei van de productiecapaciteit wordt beperkt.

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Bij de koers van \$ 0,50 was het aanbod van agaus gelijk aan Q_v :
 $Q_v = -0,2 \times 50 + 20 = 10$ mrd agau 1
- Bij de koers van \$ 0,35 waren vraag en aanbod aan elkaar gelijk bij:
 $Q_v = -0,2 \times 35 + 20 = 13$ mrd agau
Door de kapitaalvlucht is 3 miljard agau omgezet in US dollars 1

5 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- Speculanten die een koersstijging van de agau verwachten, kopen agaus om koerswinst te kunnen halen 1
- Daardoor stijgt de vraag naar agaus en daarmee ook de koers 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

Om de koers van de agau te versterken, zal de Centrale Bank van Agazia vreemde valuta moeten verkopen en dreigt uitputting van de deviezenvoorraad van het land.

Opgave 2

7 maximumscore 2

- Maximale totale winst wordt behaald (waar MO gelijk is aan MK. Dat is het geval) bij een prijs van 60 euro en een productie van 300.000 doosjes. Bij de prijs van 50 euro hoort een afzet van 400.000 doosjes 1
- Voor een juiste berekening 1
 Voorbeelden van een juiste berekening van de toename van het consumentensurplus zijn:
 - $400.000 \times (\text{€}90 - \text{€}50) \times 0,5 - 300.000 \times (\text{€}90 - \text{€}60) \times 0,5 = \text{€}3.500.000$
 - $300.000 \times \text{€}10 + 0,5 \times 100.000 \times \text{€}10 = \text{€}3.500.000$

8 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Ten opzichte van een prijszetting met maximale totale winst geldt: de opbrengst is $50 \times 400.000 - 60 \times 300.000 = \text{€}2.000.000$ hoger 1
- de kosten zijn $100.000 \times 30 = \text{€}3.000.000$ hoger 1
 de winst is dus $\text{€}1.000.000$ lager

9 maximumscore 1

Nee, de dreiging is niet geloofwaardig.

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Als Lako aanbiedt, is de winstdaling voor Hanse het kleinst als dit bedrijf de prijs niet verlaagt. De winst daalt in dit geval namelijk met slechts $\text{€}330.000$, tegenover een daling van $\text{€}600.000$ als Hanse de prijs wel zou verlagen.

10 maximumscore 2

ja

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

De kostenbesparing voor Hanse bedraagt $30.000 \times \text{€}10 = \text{€}300.000$.

De winstdaling bij prijsverlaging wordt $(600.000 - 300.000) = \text{€}300.000$

en is daarmee voor Hanse geringer dan bij het gelijk houden van de prijs.

Opgave 3

11 maximumscore 1

Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:

- De toename van de export vereiste een grotere arbeidsinzet in de industriële gebieden, waardoor de vraag naar arbeid toenam.
- Chinese (export)bedrijven zijn meer gaan investeren in productiecapaciteit om aan de exportvraag te kunnen voldoen, waardoor de vraag naar arbeid toenam.

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- In de plattelandsgebieden blijft het loon (in de periode tot 2011) veel lager dan in de industriële gebieden 1
- Hierdoor hoeft in de industriële gebieden geen hoger loon te worden geboden (dan het aldaar reeds bestaande loon) om extra arbeid van plattelandsgebieden aan te trekken 1

13 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- De loonkosten per product stegen in China meer dan in omliggende landen 1
- Dit leidde tot afname van de werkgelegenheid in de industriële sector doordat de concurrentiepositie van de industriële export van China afnam, met inkrimping van de productie als gevolg / doordat internationale bedrijven (een deel van) hun productie vanuit China verplaatsten naar de omliggende landen 1

14 maximumscore 1

Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:

- De binnenlandse consumptie (van goederen én van diensten) nam toe en werd een nieuwe motor achter de groei van de productie (ondanks het terugvallen van de productie voor industriële export).
- Toename van de bestedingen van de Chinese overheid (in infrastructuur en woningbouw).

Opgave 4

15 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- De prijs voor een abonnement bij Com is hoger dan bij Blue, waarbij Com toch afzet blijft behouden ($Q_c > 0$).
- Bij prijsveranderingen van (een van) beide concurrenten is er geen sprake van dat één van beide alle klandizie verliest aan de ander.

Opmerking

Als in het antwoord geen effect op de afzet is meegenomen, maximaal 1 scorepunt toekennen.

16 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Prijsverhoging van Com, bij volledig doorberekenen van de btw:

$$\frac{24,99}{119} \times 121 = 25,41$$

$$\frac{(25,41 - 24,99)}{119} \times 100 = 1,68\%$$

1

- Mutatie van de afzet van Com:

$$Q_{c \text{ oud}} = -2,3 \times 24,99 + 1,8 \times 22,50 + 85 = 68,023 \times 1.000.000$$

$$Q_{c \text{ oud}} = 68.023.000$$

$$Q_{c \text{ nieuw}} = -2,3 \times 25,41 + 1,8 \times 22,50 + 85 = 67,057 \times 1.000.000$$

$$Q_{c \text{ nieuw}} = 67.057.000$$

$$\text{Mutatie } Q_c = \frac{67.057.000 - 68.023.000}{68.023.000} \times 100\% = -1,42\%$$

1

- De prijselasticiteit van de vraag = $\frac{-1,42}{+1,68} = -0,85$

1

Opmerking

Een juiste berekening met andere afronding ook goed rekenen.

17 maximumscore 1

Blue

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

De uitkomst bij 'volledig doorberekenen' is voor Blue in alle gevallen slechter dan bij 'deels doorberekenen'.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 2

Com zal kiezen voor de strategie 'deels doorberekenen'.

Voorbeelden van een juiste redenering zijn:

- Er komt (met behulp van de best response methode) één Nash-evenwicht en dat is voor beide bedrijven 'deels doorberekenen'.
- Blue heeft een dominante strategie: 'deels doorberekenen'. Com weet dat en zal daarop reageren met eveneens 'deels doorberekenen'.

Opgave 5

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$TO = 9.000 \times 850 = \text{€ } 7.650.000$$

$$TK = 400.000 + 9.000 \times 15 + 8.000 \times \frac{200.000}{200} + 1.000 \times \frac{200.000}{500}$$

$$TK = \text{€ } 8.935.000$$

$$\text{totaal verlies 2017} = 8.935.000 - 7.650.000 = \text{€ } 1.285.000$$

20 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- Door de uniforme premie zullen zich naar verwachting in 2017 in verhouding veel zzp'ers met een fysiek zwaar beroep bij de nieuwe verzekering aanmelden. Deze hebben een relatief hoge kans op arbeidsongeschiktheid 1
- Dit betekent voor AOVZ hoge uitkeringslasten, waarmee onvoldoende rekening is gehouden bij het vaststellen van de uniforme premie (hetgeen kan hebben bijgedragen aan het verlies) 1

21 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

Het is heel onwaarschijnlijk dat een verzekerde zzp'er zich risicovoller zal gedragen dan als hij niet verzekerd is. Geen financiële tegemoetkoming lijkt op te kunnen wegen tegen blijvende arbeidsongeschiktheid.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Voor het behalen van maximale totale winst zal in beide deelmarkten een premie worden vastgesteld, waarbij sprake is van $MO = MK$. Dit geeft voor de eerste doelgroep een jaarpremie van 1.400 euro en voor de tweede doelgroep een jaarpremie van 800 euro 1
- Totale Opbrengsten (TO) = $TO_1 + TO_2$
 $TO = 3.200 \times 1.400 + (1.100 \times 800) = 5.360.000$ euro 1
- Totale Kosten (TK) = $TVK_1 + TVK_2 + TCK$
 $TK = (3.200 \times 1.015) + (1.100 \times 415) + 400.000 = 4.104.500$ euro
 De maximale Totale Winst (TW) bedraagt 1.255.500 euro 1

Opmerking

Bij kleine verschillen bij aflezen van Q_1 en Q_2 kunnen scorepunten worden toegekend.

Opgave 6

23 maximumscore 2

aanpassing 2

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Bij beide aanpassingen is een zelfde bedrag voor mensen met een lager (bruto) jaarinkomen relatief hoger dan voor degenen met een hoger (bruto) jaarinkomen, waardoor de netto inkomensverdeling minder scheef wordt. Bij aanpassing 2 zal echter de afstand tussen de netto inkomens van mensen met een uitkering en mensen met een arbeidsinkomen groter worden. (Hier kan dus gesproken worden van denivellering.)

24 maximumscore 1

aanpassing 2

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Aanpassing 2 heeft als effect dat het verrichten van betaald werk extra financieel voordeel oplevert ('werken zal lonen').

25 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Haar netto jaarloon bij het cateringbedrijf wordt
 $16.000 - (13.000 \times 0,25) - (3.000 \times 0,4) + 1.000 =$
 $16.000 - 4.450 + 1.000 = 12.550$ euro.

De toename van haar netto inkomen bedraagt € 550, en dat is meer dan het dubbele vergeleken met de extra € 200 die zij zou ontvangen bij een bijstandsuitkering.

Vraag	Antwoord	Scores
26	<p>maximumscore 2</p> <p>Een voorbeeld van een juiste uitleg is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een hoger besteedbaar inkomen leidt tot meer bestedingen, meer productie en daarmee tot meer vraag naar arbeid • Het loonniveau zal hierdoor stijgen, waardoor de bereidheid van mensen om zich aan te bieden op de arbeidsmarkt toeneemt 	<p>1</p> <p>1</p>

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 26 mei naar Cito

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

economie

Centraal examen vwo

Tijdvak 1

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor vwo

Bij het centraal examen economie vwo:

Op **pagina 8**, bij **vraag 16**, moet het eerste deelscore

- Prijsverhoging van Com, bij volledig doorberekenen van de btw:

$$\frac{24,99}{119} \times 121 = 25,41$$

$$\frac{(25,41 - 24,99)}{119} \times 100 = 1,68\%$$

1

worden vervangen door:

- Prijsverhoging van Com, bij volledig doorberekenen van de btw:

$$\frac{24,99}{119} \times 121 = 25,41$$

$$\frac{(25,41 - 24,99)}{24,99} \times 100 = 1,68\%$$

1

NB

a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe in zowel de eigen toegekende scores als in de door de eerste corrector toegekende scores en meldt deze wijziging aan de eerste corrector. De tweede corrector vermeldt daarbij dat deze late wijziging een gevolg is van de aanvulling door het CvTE.

b. Als eerste en tweede corrector al overeenstemming hebben bereikt over de scores van de kandidaten, past de eerste corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe en meldt de hierdoor ontstane wijziging in de scores aan de tweede corrector. De eerste corrector vermeldt daarbij dat deze late wijziging een gevolg is van de aanvulling door het CvTE.

Het CvTE is zich ervan bewust dat dit leidt tot enkele aanvullende handelingen van administratieve aard. Deze extra werkzaamheden zijn in het belang van een goede beoordeling van de kandidaten.

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren economie vwo.

Het College voor Toetsen en Examens,
Namens deze, de voorzitter,

drs. P.J.J. Hendrikse